

Angående planerad bostadsbebyggelse på fastigheterna Lyse 1:2 och Lyse 1:57 i Lysekils kommun och särskild hänsyn till större vattensalamander.

Till Malin Karlsson
Planarkitekt, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Lysekils kommun
SE-453 80 Lysekil

Uppdrag

Undertecknad har fått i uppdrag av Malin Karlsson, Lysekils kommun, att bedöma om planerad bostadsbebyggelse i området Lyse 1:2 och 1:57 är förenligt med Art- och Habitatdirektivet avseende den större vattensalamanderns livsmiljökrav. Art- och habitatdirektiv föreskriver att den aktuella arten långsiktigt skall kunna upprätthålla en gynnsam bevarandestatus, d.v.s. bibehålla en livskraftig population, under och efter det att förändringar skett i dess miljö, t.ex. i samband med en bebyggelseexploatering.

Slutsats

Det är enligt min bedömning inte nödvändigt att utföra ytterligare inventeringar i området för att bedöma de åtgärder som krävs för att säkerställa en långsiktigt livskraftig population av större vattensalamander. Jag anser att det viktiga är:

1. Att säkerställa de föreslagna skyddade områdena med dammen och dess nära omgivande landmiljö enligt skiss plankarta daterad 141127.
2. Att försvåra för salamandrarna att komma upp på vägbanan genom en låg mur längs vägen mot dammen (40 cm höga, i väggkanten och med slät yta). Här avses norr, väst och öst där tomter inte finns som buffert mot vägen.
3. Att skapa tre tunnlar som säkerställer att salamandrarna kan röra sig mellan damm-området och ut i det omgivande landskapet.
4. Att anlägga trädgårdarna mot damm-området så att de skapar en buffert mot vägen som går runt området.
5. Att vara noga med att sprängmedel, diesel från arbetsfordon mm inte kan förorena lekvattnet under byggtiden
6. Att upprätta en plan över hur man kan följa miljöpåverkan i lekvattnet och populationens utveckling under en treårsperiod. Detta innebär kortfattat att man mäter viktiga vattenkvalitéparametrar och gör en relativ uppskattning av den lekande salamanderpopulationen före, under och efter byggnationen. En relativ populationsuppskattning innebär att man räknar antalet observerade djur under en definierad ansträngning och får ett jämförelsetal som används vid senare uppskattningar. På detta sätt kan man bedöma om förekomsten är stabil.

Synpunkter från Länsstyrelsen

Hittills gjorda undersökningar har inriktats på dammen (trolig lekmiljö) och närmast omgivande landmiljö. Länsstyrelsen anser att en riktad inventering bör ske av artens behov av födosöksområden och övervintringsplatser i ett större område runt lekvattnet, och att ett mindre vatten i botten på ett äldre stenbrott också bör undersökas, exempelvis i april-maj.

Vidare anser länsstyrelsen att om områdets betydelse för större vattensalamander skall kunna kvarstå, krävs dels att de lämpliga livsmiljöerna undantas exploatering och dels att djuren även i fortsättningen skall kunna röra sig fritt mellan de lämpliga livsmiljöerna. Under förutsättning att erforderliga anpassningar skett kan länsstyrelsen göra en bedömning om detaljplanens genomförande är förenligt med bestämmelserna i Artskyddsförordningen.

Min bedömning

Jag har granskat två inventeringar som utförts av Thomas Andersson (EkoNatura) för VindByggarna AB, dels naturinventering oktober 2010 och Inventering av groddjur maj 2012. Jag har dessutom läst de synpunkter som lämnats av Ingvar Olofsson vid Länsstyrelsen i Västra Götaland och besökt området tillsammans med en representant för VindByggarna och Malin Karlsson på Lysekils kommun.

Att bedöma den större vattensalamanderns bevarandestatus i ett område innebär en tidskrävande insats, t.ex. att uppskatta populationens storlek med fångs-återfångstmetod. I samband med inventeringar har man normalt bara tillgång till kunskap om en arts förekomst, och kanske om ett vatten utgör lekmiljö. Avsikten med Habitatdirektivet, implementerat i den nationella lagstiftningen genom Artskyddsförordningen, är att göra en bedömning av om arten kan bibehålla en gynnsam bevarandestatus under och efter en tänkt exploatering. Man kan då innan exploatering skett göra en relativ populationsuppskattning, t.ex. antal observationer under en beskriven ansträngning. Samma ansträngning kan sedan göras under och efter exploateringen för att försäkra sig om att populationen inte minskar pga av den påverkan eller förändring som skett i miljön.

Inför en planerad exploatering måste man göra en bedömning av vilken påverkan åtgärderna har och om det är troligt att populationen i området kan vidmakthålla en gynnsam bevarandestatus, dvs en livskraftig population, under och efter förändringen i miljön. De få studier som gjorts med radiosändare fästade på salamandrar (eller inopererade) visar att en stor del av populationen uppehåller sig i landmiljön nära lekdammen för födosök, dagvila och övervintring. Unga individer har en tendens att sprida sig längre ut i landskapet. Hur långt från lekdammen som djuren rör sig i landmiljön varierar, men hänger nära samman med i vilken grad de resurser som djuren behöver finns nära. Min bedömning i det aktuella fallet i Lyse, är att de nära omgivningarna till dammen erbjuder goda möjligheter till födosök och gömställen både dagtid under den aktiva perioden och som övervintringsplats.

Vi bebyggelse där hustomter ligger mot det skyddade området för salamandrarna, kan tomterna i sig tillföra livsmiljökvälité genom den variation av småmiljöer som ofta präglar hus- och villatomter med småskaliga stenanläggningar, odlingar mm. De kan också vara en buffert mot vägen. Vägar, och särskilt trafikerade sådana, är ett hot mot amfibier på flera sätt och man bör vidta åtgärder som gör att salamandrarna så långt möjligt kan passera under dessa genom särskilt anpassade tunnlar.

Landskapet i det aktuella området och dess omgivning innehåller, precis som länsstyrelsen framhåller många lämpliga livsmiljöer. Om länsstyrelsen kräver att alla lämpliga miljöer i området skall undantas exploatering är det inte möjligt att genomföra den planerade bebyggelsen. Enligt min bedömning behöver man inte ställa sådana krav för att säkerställa en gynnsamsam bevarandestatus för den större vattensalamandern. Det går att lösa genom att dels skydda dammen och dess närområde som föreslagits av EkoNatura och samtidigt göra

barriärer mot den omgivande vägen och skapa flera tunnlar under vägen så att salamandrar kan nå de omgivande livsmiljöerna i landskapet.

Min uppfattning är att det inte krävs fler inventeringar av det omgivande landskapet, men att åtgärderna för att skydda salamandrar från att komma upp på vägen säkerställs genom lämpliga murar t.ex. längs vägen vid dagvattenledningen, att minst tre tunnlar under vägen skapar kontakt mellan lekdammen och det omgivande landskapet. När det gäller den grunda dammen i det äldre stenbrottet, så skall den enligt uppgift regelbundet torka ut på sommaren. Är detta riktigt, så är den inte viktig som lekmiljö för salamandrar.

Biologi och levnadssätt

Den större vattensalamandern blir som vuxen mellan 11 och 18 cm lång, huden är skrovlig och oftast fuktig hos landlevande djur. Undersidan är gul eller orange med mörka fläckar och ovansidan är mörk, oftast svart. Hanen utvecklar under leken en djupt flikad tvådelad kam längs ryggen. Arten förekommer i hela Göta- och Svealand utom på Gotland och sparsamt i södra Norrland. Relativt vanlig är den enbart längs Göta- och Svealands kuster, på Öland och i delar av södra Sveriges jordbruksbygder. De flesta djuren övervintrar på land i murkna stubbar, under barken på förmultnande träd eller gräver ner sig under markytan. I slutet av mars lämnar de övervintringsplatserna och söker sig mot lekdammen. De är nattaktiva och vandrar vid fuktig väderlek nattetid. Leken äger rum i april-maj i permanenta dammar (normalt minst 10 m diameter och 0,5 m djup) med klart, ej för surt, vatten och med riklig vegetation men också öppna partier på botten. Normalt föredrar den större vattensalamandern lekdammar som ligger fritt och exponerat för solen. Vattentemperaturen påverkas gynnsamt av ett sådant läge. Parningsspelet mellan könen är komplicerat och innefattar bl.a. visuell och kemisk kommunikation där honan så småningom accepterar en partner och tar upp en spermieboll från honom i sin kloak. Befruktningen sker sedan inne i honans kropp. Hanarna lämnar lekvattnet efter parningen och vandrar till lämpliga öppna och ostörda skogsmiljöer. Honan stannar kvar en tid och placerar ut de befruktade äggen i bladveck, på stenar etc. Resten av året lever även honan ett undanskymt liv på land och är nattaktiv. På dagen gömmer sig salamandrar under stenar, i murkna stubbar eller under nedfallna stammar eller grova grenar i lövdominerad skog eller i mer öppen mark. Landmiljön bör vara fuktig och vara så ostörd som möjligt, gärna av "urskogskaraktär" där nedfallna grenar och träd tillåts bli liggande kvar. Larverna är rovdjur och utvecklas långsamt fram till metamorfosen "omvandlingen" till landlev på sensommaren. De små salamandrar tillbringas sedan 3-4 år på land nära lekdammen innan de når könsmognad.

Groddjuret har påverkats mer än de flesta andra djurgrupper av de förändringar som skett i kulturlandskapet, av miljögifter, utbyggnaden av vägnätet och annan exploatering. Det viktigaste är förlusten av grunda våtmarker och fiskfria småvatten som är nödvändiga för deras lek och tidiga utveckling som ägg och larver (yngel). Många av de vatten som fortfarande finns kvar fungerar inte som lekvatten, därför att de är starkt påverkade av besprutningsrester, gödselämnen eller starkt förorenade av dagvatten från vägar och samhällen. Groddjuret har mycket tunn och blodkärlsrik hud som används bland annat för syreupptagning och kroppsvätskorna står via den tunna huden i nära kontakt med det omgivande vattnet. En försämrad vattenkvalité påverkar därför omgående djurens välbefinnande och överlevnad.

Naturvårdsstatus och lagstiftning

Större vattensalamandern *Triturus cristatus* är skyddad både genom nationell och internationell naturvårdslagstiftning. Den är fredad (fridlyst) i Sverige enligt Naturvårdsverkets kungörelse SNFS 1985:4, vilket innebär att det är förbjudet att döda, skada eller fånga vilt levande exemplar. Förbudet gäller även att borttaga eller skada artens ägg eller bo. Arten omfattas också av EGs habitatdirektiv (92/43/EEG), bilaga 2, vilket ger den ett strängt skydd och särskild hänsyn skall därför visas vid exploatering som kan skada en population. Vidare är den större vattensalamandern förtecknad i IUCNs (International Union for Conservation of Nature) globala rödlista över djur och tills nyligen fanns samma art med under kategorin NT (= missgynnad) i den nationella förteckningen över rödlistade arter upprättad av ArtDatabanken. Inventeringar utförda under de senaste åren har dock visat att den större vattensalamandern har en större utbredning och fler lokala populationer än vad tidigare varit känt. För ytterligare information om artens naturvårdsstatus hänvisas till ”Gärdenfors, U. (ed.) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. ArtDatabanken, SLU, Uppsala”.

Syftet med EU:s habitatdirektiv och den svenska artskyddsförordningen är att säkra den biologiska mångfalden genom bevarandet av naturligt förekommande livsmiljöer och den vilda flora och fauna som finns där. I artikel 2 framgår att alla åtgärder som vidtas skall ha som mål att bevara eller återställa, i gynnsam bevarandestatus, naturligt förekommande livsmiljöer sam vild flora och fauna av gemenskapsintresse. Med gynnsam bevarandestatus för arten menas att den har en stabil eller positiv populationsutveckling, att artens livsmiljö över en överskådlig framtid inte försämras och att det fortsatt kommer att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att arten skall kunna bibehålla en långsiktigt livskraftig population.

Korsviken, Ljungskile den 28 februari 2015

Claes André
Professor i bevarandebiologi
Göteborgs Universitet
Claes.andré@artbevarande.se
Mobil 0732-706349